

Bospolder te Leiderdorp

Bospolder te Leiderdorp

Inventarisatie vleermuizen, Waterspitsmuis en Ringslang in het kader van
de natuurwetgeving

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

G&G-rapport 2019-147

Versie	Datum
Concept	8 november 2019
Eindrapport	14 januari 2020

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

Bovendijk 35-G

2295 RV Kwintsheul

Hazenkoog 35-A

1822 BS Alkmaar

www.vandergoesengroot.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding tot het onderzoek	5
1.2	Doel van het onderzoek.....	6
1.3	Ligging van het plangebied	6
1.4	Geplande werkzaamheden	6
1.5	Leeswijzer	6
2	Methode	8
2.1	Algemeen	8
2.2	Aanvullend veldbezoek ecologische scan.....	8
2.3	Reptielen.....	10
2.3.1	Ringslang	10
2.4	Vleermuizen	11
2.4.1	Veldbezoeken	11
2.5	Grondgebonden zoogdieren.....	13
2.5.1	Waterspitsmuis en andere kleine zoogdieren.....	13
3	Resultaten aanvullend veldbezoek	15
4	Resultaten Ringslang	16
5	Vleermuizen	17
5.1	Gewone dwergvleermuis.....	17
5.2	Ruige dwergvleermuis	18
5.3	Laatvlieger.....	19
5.4	Rosse vleermuis	20
5.5	Overige waarnemingen	21
6	Kleine zoogdieren	22
6.1	Veldmuis	22
6.2	Dwergmuis.....	23
6.3	Bosmuis.....	24
6.4	Overige waarnemingen	24
7	Conclusie en aanbevelingen	25
7.1	Beschermde soorten Wnb	25
7.2	Zorgplicht	26

8	Aanbevolen en geraadpleegde literatuur	28
9	Bijlagen	30

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

Er bestaan plannen een terrein aan de A4 nabij Leiderdorp her in te richten. Het terrein ligt in de gemeente Leiderdorp binnen de provincie Zuid-Holland en staat bekend onder de naam 'Bospolder'.

Het is mogelijk dat beschermde grondgebonden zoogdieren (Waterspitsmuis), Ringslang of vleermuizen voorkomen op het terrein. De aanwezigheid van deze potentie werd aangegeven in een eerder uitgevoerde quickscan (zie VAN DIJK GEO- EN MILIEUTECHNIEK, 2018).

Om dit nader te onderzoeken heeft Gemeente Leiderdorp opdracht gegeven aan ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot een inventarisatie uit te voeren naar deze soorten.

Wegens uitbreiding van het plangebied heeft Gemeente Leiderdorp aan bureau Van der Goes en Groot gevraagd de rest van het plangebied te beoordelen op aanvullende potentie voor onder de Wnb beschermde soorten die niet worden genoemd in de eerdere quickscan (zie FOKKENS, 2019).

Figuur 1.

Ligging van de Bospolder bij Leiderdorp. Blauwe vlak= niet geïnventariseerd.

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode mei-oktober 2019. Dit rapport doet verslag van het onderzoek.

1.2 Doel van het onderzoek

Doel van het huidige onderzoek is om inzicht te krijgen in het voorkomen en de verspreiding van Waterspitsmuis, Ringslang en vleermuizen binnen het plangebied.

1.3 Ligging van het plangebied

In Figuur 1 is de ligging van het plangebied aangegeven.

Het terrein betreft een buitenterrein gelegen aan de oostkant van de A4. Het beschouwde deel betreft het momenteel onbebouwde deel.

Het is een gebied met voornamelijk ruigtes, rietland en (in het zuidwestelijk deel) verwaarloosd, ongemaaid en kruidenrijk grasland doorsneden door meerdere heldere sloten met veel submerse watervegetatie.

Langs de slootjes groeien waarschijnlijk periodiek gemaaide rietkragen zonder overjarig riet. In de weilanden in het zuiden loopt her en der vee. In het terrein groeien ook enkele bosjes met jonge Schietwilgen en her en der groeit ruigtevegetatie en ruderales planten zoals Raapzaad, Bezemkruiskruid, Herik, Akkerdistels en Riet.

1.4 Geplande werkzaamheden

Ecologisch gevoelige werkzaamheden betreffen het verwijderen van de vegetatie-toplaag, vergraven en vlakken van terreindelen en oevers, het opbrengen van grond, mogelijk het dempen van wateren en het kappen en rooien van struiken en bomen.

De werkzaamheden kunnen gepaard gaan met geluid, trillingen, licht of optische verstoring.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de methode van het onderzoek beschreven.

In hoofdstuk 3-4 worden de resultaten beschreven en wordt aangegeven welke soorten zijn aangetroffen binnen en eventueel nabij het plangebied.

In hoofdstuk 5 wordt ingeschat in hoeverre deze soorten negatieve effecten kunnen ondervinden door de uit te voeren werkzaamheden welke specifieke maatregelen eventueel noodzakelijk zijn en of een ontheffing van de Wnb noodzakelijk is.

Ten slotte bevat hoofdstuk 6 de conclusies en eventuele aanbevelingen. Indien van toepassing worden aanbevelingen gedaan.

Hoofdstuk 7 tenslotte, geeft een overzicht van de gebruikte literatuur.

In de bijlages is aanvullende informatie opgenomen over de geldende wetgeving en de gebruikelijke procedures bij een vergunnings- en/of ontheffingsaanvraag. Eventueel zijn (indien relevant) verspreidingskaarten opgenomen.

Impressie van het weidegebied in de Bospolder.

2 Methode

2.1 Algemeen

Het onderzoek naar beschermde soorten is uitgevoerd volgens landelijk erkende soortprotocollen en soortenstandaards of landelijk geadviseerde inventarisatiemethoden, tenzij hieronder anders aangegeven. Deze protocollen schrijven het aantal bezoeken en de periodes van onderzoek voor.

2.2 Aanvullend veldbezoek ecologische scan

Op de kaart in Figuur 2 staat het aanvullend onderzochte deel van de Bospolder. Op 2 juli 2019 is een veldbezoek uitgevoerd in het gebied om aanvullende potentie voor beschermde soorten te onderzoeken. Het gebied is geheel doorgelopen waarbij regelmatig insteken zijn gemaakt. De aanwezige bomen (Schietwilgen) zijn alle afzonderlijk onderzocht op holtes en spleten en grote nesten.

Figuur 2.

Het deel van de Bospolder dat onder de uitbreiding van de plannen valt en aanvullend is beoordeeld op potentieel voorkomende beschermde soorten.

Impressie van het landschap in het nieuwe onderdeel van het plangebied.

2.3 Reptielen

2.3.1 Ringslang

Het onderzoek is uitgevoerd conform de door RAVON aanbevolen onderzoeksopzet. Het accent van het onderzoek heeft gelegen op eiafzetplaatsen/zomerbiotoop van de Ringslang.

In de periode april - augustus zijn drie bezoeken uitgevoerd in het zomerbiotoop, namelijk op 29 juni, 17 juli en 23 augustus 2019. Dit onderzoek is met name uitgevoerd op warme dagen na een koudere periode.

Bij dit onderzoek gaat het om het waarnemen van Ringslangen die zich opwarmen in de zon. De dagen waarop het onderzoek is uitgevoerd waren dan ook zonnige dagen zonder dat de temperatuur al te snel opliep. Omdat de slangen tijdens dergelijke weersomstandigheden dan wat meer tijd nodig hebben om het lichaam op temperatuur te krijgen, zijn ze relatief lang waarneembaar. Later in het jaar als de omgevingstemperatuur snel oploopt verdwijnen Ringslangen al snel in de vegetatie.

De methode om Ringslangen te zoeken bestaat uit het voorzichtig naderen van open plaatsen tussen ruigtekruidenvegetatie, open plekken op of nabij riethopen of opgeslagen materialen, laag gemaaide wegbermen en/of tussen de basaltblokken langs een dijk. Op deze manier kan men de dieren “betrappen” tijdens hun opwarmperiode en vervolgens karteren.

2.4 Vleermuizen

Alle soorten vleermuizen zijn beschermd krachtens de Wnb onder het regime van de Habitatrichtlijn.

Het doel van het onderzoek is om de aanwezigheid en de verspreiding van vleermuizen in het plangebied in kaart te brengen. Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van de richtlijnen uit het protocol voor vleermuisinventarisaties, zoals dat is opgesteld door het Vleermuisvakberaad (VLEERMUISVAKBERAAD, 2017).

Voorafgaand aan het veldwerk is nagegaan welke vleermuissoorten redelijkerwijs of mogelijk te verwachten zijn binnen het onderzoeksgebied. Bekende verspreidingsgegevens en de aanwezigheid van voorkeurs habitat binnen het plangebied en de directe omgeving zijn bij deze inschatting betrokken. Het onderzoek is op grond van deze inschatting vooral gericht op het terreingebruik van algemene soorten zoals Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en eventueel Laatvlieger of Meervleermuis.

Uiteraard zijn ook andere soorten gezocht in het plangebied en zijn eventueel bezoekreundes en/of bezoektijden tussentijds aangepast aan bevindingen tijdens het veldwerk.

Verblijfplaatsen van vleermuizen worden niet verwacht omdat in het terrein geen dikke bomen met holtes aanwezig zijn en ook geschikte bebouwing ontbreekt. Vooral nabij de aanwezige boomgroepen is wel gelet op baltsgedrag van Ruige dwergvleermuis, deze soort kan soms met zeer beperkte verblijfmogelijkheden aanwezig zijn.

2.4.1 Veldbezoeken

Door middel van veldwerk zijn de daadwerkelijke aanwezigheid en verspreiding van vleermuizen in het plangebied onderzocht. Er zijn vier bezoeken volbracht in de periode mei tot en met september 2019.

Het plangebied kan door vleermuizen op verschillende manieren worden gebruikt, bijvoorbeeld als (onderdeel van) een vliegroute of als foerageergebied. Deze gebiedsfuncties zijn tijdens het veldwerk onderzocht.

Tijdens een veldverkenning (tijdens de eerste ronde) zijn relevante elementen zoals bijvoorbeeld begroeiing en randen daarvan, holtes in bomen, aanwezige lijnvormige beplanting en wateren in beeld gebracht.

Bij dit onderzoek en tijdens alle veldrondes is met behulp van zaklamp bij inspecteerbare delen van het plangebied en bij mogelijke verblijfplaatsen (bruggen) gezocht naar sporen van gebruik zoals keutels op verhardingen, poepstrepen bij holtes, vraatresten.

Het terreingebruik door vleermuizen is op grond van de veldverkenning 's nachts nader onderzocht door middel van surveilleren en posten met gebruik van batdetectors (Pettersson 240x, Echo Meter Touch). Bij het onderzoek werden ook sterke zaklamp en indien noodzakelijk een nachtkijker (Nightowl Igen 20/20) ingezet en was er de mogelijkheid geluiden en/of pulsen op te nemen met opname-apparatuur (Echo Meter Touch of Ediol R-09-HR).

Tijdens alle veldbezoeken is gekeken naar aanwezige vliegroutes en foerageergebieden in het plangebied. Deze gebruiksfuncties zijn vooral te verwachten in luwe delen van het plangebied en langs lijnvormige landschapselementen.

In al de veldbezoeken werd vooral door rustig rondlopen en surveilleren het terreingebruik in beeld gebracht. In het voorjaar is bij de boomgroepen extra gelet op zwermgedrag en in het najaar werd hier extra aandacht besteed aan eventuele baltsende (Ruige dwerg-)vleermuizen.

Vanwege de grootte van het object, het doel van het onderzoek (vastleggen terreingebruik) en het aantal potentieel geschikte plekken en de positie daarvan voor met name verblijfsgebruik van vleermuizen, is de inventarisatie uitgevoerd door **twee** personen.

Tijdens de veldbezoeken was geen sprake van substantiële neerslag, werd er niet geïnventariseerd bij een windkracht hoger dan 4 Bft of bij een te lage temperatuur.

Voor een overzicht met informatie van de veldbezoeken zie Tabel 1.

Tabel 1.

Overzicht en informatie van de veldbezoeken ten behoeve van het vleermuisonderzoek in plangebied Bospolder in 2019

Datum	Start onderzoek	Duur	Weersomstandigheden	Opzet
27 mei	zonsondergang	2 uur	droog, temp>8°C, wind < 5bft	terreingebruik eventueel kraamverblijven, zomerverblijven,
28 juni	2 uur voor zonsopgang	2 uur	droog, temp>8°C, wind < 5bft	terreingebruik eventueel kraamverblijven, zomerverblijven,
2 sept	1 uur na zonsondergang	2 uur	droog, temp>13°C, wind < 4bft	terreingebruik, eventueel paarverblijven,
20 sept	1 uur na zonsondergang	2 uur	droog, temp>8°C, wind < 5bft	terreingebruik, eventueel paarverblijven,

2.5 Grondgebonden zoogdieren

Het doel van het zoogdieronderzoek was in het algemeen inzicht te krijgen in de aanwezige soorten, het onderzoek is daarbij speciaal gericht geweest op inventarisatie van de Waterspitsmuis.

De aanwezigheid van bepaalde soorten zoogdieren en de populatiegrootte, kunnen nogal verschillen in plaats en tijd. Hierdoor is elke uitgevoerde inventarisatie een momentopname.

2.5.1 Waterspitsmuis en andere kleine zoogdieren

Om een beeld te krijgen van de aanwezigheid en de verspreiding van kleine zoogdieren (met name muizen) in het onderzoeksgebied, is een vangonderzoek uitgevoerd met behulp van *Longworth*-inloopvallen.

Voorafgaand aan het onderzoek is nagegaan welke kleine zoogdiersoorten redelijkerwijs of mogelijk te verwachten zijn binnen het onderzoeksgebied. Hierbij zijn het aanwezige landschap, de aangrenzende omgeving en bekende verspreidingsgegevens betrokken. Op grond hiervan is het onderzoek in het bijzonder opgezet om de Waterspitsmuis aan te tonen.

Er is geïnventariseerd met behulp van inloopvallen. De vallen zijn onder de vegetatie geplaatst, op plekken met voldoende dekking. Het leefgedeelte van de val is gevuld met stro en divers voer. Een vangplek bestaat uit minimaal 20 vallen, welke paarsgewijs op een onderlinge afstand van ongeveer 10 meter uit elkaar geplaatst worden. Gedurende twee etmalen worden de vallen 's ochtends en 's avonds om de 12 uur in totaal vier maal bemonsterd. Voorafgaand hieraan zijn de vallen twee tot vier nachten ongebruikt neergezet worden om de dieren te laten wennen. Tijdens deze gewenningsperiode (*prebait*-periode) kunnen zoogdieren de vallen in- en uitlopen, zonder te worden opgesloten.

Gevangen dieren worden ter plekke gedetermineerd en weer vrijgelaten op de vanglocatie.

Tabel 2.
Beschrijving van de locaties met vallen-raaien t.b.v. het onderzoek naar kleine zoogdieren in plangebied Bospolder in 2019.

Vanglocatie	Beschrijving biotoop
1	Vallen geplaatst tegen de waterlijn van een sloot met redelijk steil oevertalud. Goede vegetatiedekking van Riet, Pitrus en ruigtekruidenten zoals Brandnetel, Akkerdistel, Harig wilgenroosje, Haagwinde, Smeerwortel. Aangrenzend perceel is een sterk verruigd met een dichte begroeiing.
2	De meeste vallen staan tegen de waterlijn van een smalle sloot in een open weidegebiedje. In de oever is een redelijke vegetatiedekking aanwezig van grassen, Riet, russen, zeggen, Liesgras en Lisdodde. Aangrenzend biotoop bestaat uit verruigd weiland.

Indien na vier controles geen Noordse woelmuizen zijn aangetroffen in de vallen is de kans groot dat de soort op de desbetreffende locatie niet aanwezig is.

Het veldwerk is uitgevoerd in de periode 13 oktober tot en met 15 oktober 2019. De raaien zijn geplaatst in uiteenlopende biotopen op plekken met de hoogste vangkans. In Bijlage 1 is de exacte ligging van de vanglocaties weergegeven, Tabel 2 geeft een beknopte beschrijving van de aanwezige biotopen op de plaatsen met de uitgezette vallenraaien.

Bij het onderzoek zijn vooral de kansrijke situaties voor Waterspitsmuis en eventueel Noordse woelmuis bemonsterd. Het gaat hierbij om natte structuurrijke vegetaties, soortenrijke oevervegetaties en overgangssituaties.

Een deel van Vallocatie 1 met ruige rietvegetatie op een vrij steile slootoever.

3**Resultaten aanvullend veldbezoek**

Het gebied wordt gekenmerkt door voornamelijk braakliggend, ongemaaid en kruidenrijk grasland. Dit landschap is doorsneden door meerdere heldere sloten met veel submerse watervegetatie (met een bedekking van 20-40%). Langs de sloten groeien waarschijnlijk periodiek gemaaide rietkragen zonder overjarig riet. In de weilanden loopt her en der vee. Langs het aanwezige fietspad dat zuidelijk door het gebied loopt staan enkele jonge Schietwilgen en groeit ruigtevegetatie met ruderalesoorten als Raapzaad, Herik, Akkerdistels en Riet.

Tijdens het aanvullende veldbezoek werden de volgende soorten in het gebied waargenomen:

- ♣ Torenvalk (cat. 5) en rustende Buizerd (soort met jaarrond beschermde nesten) en diverse soorten met niet jaarrond beschermde nesten zoals Fazant en diverse weidevogels (Kievit), (riet)zangvogels, eenden en Meerkoet.
- ♣ Hermelijn: vrijgesteld van ontheffingsplicht voor ruimtelijke ontwikkeling in Zuid-Holland
- ♣ Groene kikker (Meerkikker/Bastaardkikker): vrijgesteld van ontheffingsplicht voor ruimtelijke ontwikkeling in Zuid Holland.
- ♣ Diverse libellen, geen onder de Wnb beschermde soorten waargenomen.

In de aanwezige Schietwilgen werden geen opvallende gaten, spleten, holtes of grote nesten waargenomen. In één boom nabij de brug van het fietspad, werd een rustende Buizerd aangetroffen. Hier lagen ook enkele poepsporen op de grond. Verondersteld wordt dat de Buizerd van buiten het gebied, het terrein incidenteel gebruikt als jachtgebied of dat het hier een jonge vogel betreft die nog niet broedt.

De heldere sloten met watervegetatie kunnen als leefgebied gebruikt worden door Platte schijfhoren. Deze soort is beschermd onder de Habitatrichtlijn en komt plaatselijk wijdverbreid en algemeen voor in Zuid-Holland.

4 Resultaten Ringslang

Tijdens de drie afzonderlijke veldbezoeken werden in plangebied Bospolder geen Ringslangen aangetroffen. Relatief gunstige omstandigheden voor de soort lijken vooral aanwezig in het open weidegebied van de Bospolder. Hier zijn in de structuurrijke graslanden opwarmplekken aanwezig en in de sloten is voedsel in de vorm van kikkers te vinden. De gebiedsdelen met een dichte ruige begroeiing zijn minder interessant voor Ringslangen door het ontbreken van bezonde opwarmplekken.

Het leefgebied van de Ringslang bestaat uit verschillende deelgebieden waar de dieren tijdelijk aanwezig kunnen zijn. Er kan onderscheid worden gemaakt tussen in de volgende deelbiotopen: zomerbiotoop, voortplantingsbiotoop en winterbiotoop.

Het zomerbiotoop bestaat veelal uit gebieden die een grote afwisseling kennen tussen droge en natte biotopen. Kleinschalig beheer van graslanden, (volks)tuinen zoals begrazing, maaien en aanbrengen van composthopen kunnen gunstig zijn voor Ringslangen. Op het menu staan vrijwel uitsluitend amfibieën waarbij Kleine watersalamander, Gewone pad en groene kikkers belangrijke prooi-soorten zijn.

Belangrijk in het voortplantingsbiotoop is het aanbod van eiafzetplaatsen. Hiervoor maken Ringslangen voornamelijk gebruik van hopen organisch materiaal waarin broeiwarmte ontstaat. Aanleg van broeihopen voor Ringslangen zijn in veel gevallen succesvol gebleken en bestaan uit bladafval, maaisel en twijgen al dan niet in combinatie met stalmest. Een combinatie van zomerbiotoop met voedselgebied en het voortplantingsbiotoop is het meest gunstig voor Ringslangen. Onder deze omstandigheden is er sprake van een goed voedselaanbod voor de net uitgekomen juveniele slangen.

Winterverblijven zijn meestal aanwezig in duidelijk afgescheiden deelgebieden. Afhankelijk van de situatie kan de Ringslang winterverblijven hebben in steenhopen, dijktafsluitingen, knaagdierholten, hout- en stobbenwallen. Een stabiele temperatuur in het winterverblijf is erg belangrijk waarbij de omstandigheden niet te vochtig mogen zijn.

Voor migratie tussen deelbiotopen maken Ringslangen gebruik van trekwegen in de vorm van lijnvormige wateren zoals sloten, vaarten en kanalen. Ringslangen zijn erg mobiel en kunnen afstanden van circa drie kilometer door marginaal gebied overbruggen.

5 Vleermuizen

In plangebied Bospolder zijn vier soorten vleermuizen vastgesteld. In Tabel 3 staan de aangetroffen soorten. De relevante verspreidingskaarten van de aangetroffen vleermuizen staat in Bijlage 2.

Er werden langsvliegende, foeragerende exemplaren en baltsende vleermuizen waargenomen. Verblijfplaatsen in bomen of gebouwen zijn niet vastgesteld.

Per soort wordt hieronder het voorkomen van de aangetroffen vleermuizen in plangebied Bospolder kort toegelicht en wordt de leefwijze van de waargenomen vleermuizen in Nederland geschetst.

5.1 Gewone dwergvleermuis

In plangebied Bospolder werd de Gewone dwergvleermuis in het gehele plangebied maar vooral in het zuidelijke deel verspreid aangetroffen. De dichtheden en aantallen vleermuizen lagen vrij hoog, zeker in het noordoostelijke en zuidwestelijke deel van het gebied en dan met name rond de aanwezige bomen.

De hogere begroeiing in het plangebied en sommige wateren werden gedurende de onderzoeksperiode regelmatig gebruikt door foeragerende vleermuizen. Soms waren dieren langere tijd aanwezig. Het is gezien de aard van het terrein, de mogelijkheden om te foerageren buiten het plangebied en de grootte van het plangebied, niet geheel uit te sluiten dat gevonden foerageergebieden (zie Bijlage 2) als 'essentieel' deel van het leefgebied van Gewone dwergvleermuizen beschouwd moeten worden.

Er werden geen bijzondere gerichte verplaatsingen van Gewone dwergvleermuizen opgemerkt die zouden kunnen wijzen op een belangrijke vliegroute.

Aan de zuidrand van het gebied werden in latere onderzoeksrondes enkele in vlucht baltsende Gewone dwergvleermuizen waargenomen. Verondersteld wordt dat de vleermuizen werden aangetrokken door de baltslocaties vanwege de gunstige foerageermogelijkheden.

Tabel 3.

Vastgestelde soorten vleermuizen met bijbehorende indicatie van de aantallen en bescherming/bedreiging en plangebied Bospolder in 2019.

Soort	Aantal	Beschermd	Rode lijst
Gewone dwergvleermuis	10 tallen	x (HR IV)	-
Ruige dwergvleermuis	tiental	x (HR IV)	-
Laatvlieger	eenmaal	x (HR IV)	gevoelig
Rosse vleermuis	enkele	x (HR IV)	-

Op de baltslocaties was sprake van opgaande begroeiing en water en er waren luwere terreindelen aanwezig. Het is gebruikelijk dat (Gewone) dwergvleermuizen later in het jaar zeer frequent hun baltsroep tijdens foerageeractiviteit laten horen.

Tijdens de waargenomen baltsactiviteit werden naast baltsgeluiden tevens vangpulsen (versnellende pulsen) van de aanwezige baltsende vleermuizen opgevangen zodat duidelijk was dat de baltslocaties (ook) als foerageergebied worden gebruikt en het (in combinatie met afwezigheid van gebouwgerichte activiteit) waarschijnlijk is dat de dieren niet werden aangelokt door de omringende bebouwing.

Algemeen

De Gewone dwergvleermuis is de meest verspreide en talrijkste vleermuissoort in Nederland. Deze soort wordt beschouwd als hoofdzakelijk gebouwbewonend. Gedurende het hele jaar worden vooral van buiten toegankelijke spouwmuren en besloten ruimtes achter betimmeringen en daklijsten gebruikt.

Nachtelijk zwermgedrag rond een verblijfplaats in voorjaar en zomer duidt op de aanwezigheid van (kraam)kolonies.

Door de verborgen leefwijze gedurende de winterperiode zijn overwinterende dieren, die zich dan meestal in kleinere groepen ophouden, vaak onvindbaar. Een sterke aanwijzing voor dergelijke winterverblijven is het voorkomen van zogenaamde middernacht-zwermactiviteit in de periode half juli – augustus.

Daarnaast is gedurende de baltsperiode in de nazomer en herfst sprake van paargezelschappen die rond paarverblijfplaatsen kunnen worden waargenomen. Baltsende mannetjes worden ook vaak vliegend waargenomen en zijn dan vaak niet direct aan een paarverblijfplaats te koppelen.

Foerageergebieden bevinden zich overwegend in besloten tot halfopen landschap binnen enkele kilometers van de (zomer)-verblijven. Het foerageergebied wordt via vaste en veelal beschutte vliegroutes bereikt, zoals bomenlanen, boszomen en watergangen.

5.2 Ruige dwergvleermuis

In plangebied Bospolder werd de Ruige dwergvleermuis regelmatig aangetroffen in het zuidelijk deel van het gebied. De soort werd langsvliegend en foeragerend gezien zonder dat aanwijzingen werden verkregen dat de vleermuizen binding hadden met bomen in het plangebied.

De vastgestelde foerageergebieden liggen op ongeveer dezelfde locatie als belangrijke foerageergebieden van de Gewone dwergvleermuis. Ook voor de Ruige dwergvleermuis geldt dat niet geheel is uitgesloten dat de gevonden foerageergebieden essentieel zijn voor de soort.

In tegenstelling tot de Gewone dwergvleermuis werd over het water dat zuidelijk langs het plangebied loopt, duidelijke verplaatsing van Ruige dwergvleermuizen opgemerkt. Het betreft hier een mogelijk 'essentiële' vliegroute.

Algemeen

De Ruige dwergvleermuis is in ons land jaarrond een algemeen verspreide soort, met name ten noorden van de grote rivieren. Het leefgebied is zeer divers, maar de grootste aantallen bevinden zich in bosrijk of parkachtig gebied. Ruige dwergvleermuizen gebruiken uiteenlopende (tijdelijke) verblijfplaatsen, zoals boomholten, bastspalten, nestkasten, spouwmuren, houtstapels en kelders. Hoewel de soort in ons land ook 's zomers verspreid wordt waargenomen, bevinden kraamkolonies zich vooral in Noord- en Oost-Europa (slechts één keer in ons land).

5.3 Laatvlieger

In plangebied Bospolder werden slechts één langsvliegende Laatvlieger opgemerkt aan de zuidkant van het gebied. De waarneming van de soort heeft waarschijnlijk betrekking op een vleermuis die op weg is van of naar foerageergebieden (veelal aan de buitenrand van bebouwing) of de verblijfplaatsen. Vanwege het beperkte gebruik en omdat geen waarnemingen werden gedaan die duiden op belangrijk binding van de soort aan het plangebied, is geen aparte verspreidingskaart opgenomen.

Nachtelijk beeld van het gebied met op de achtergrond de A4.

Algemeen

De Laatvlieger komt in ons land algemeen verspreid voor rond dorpen in agrarisch gebied, parken, tuinen en stadsranden. In Nederland bewonen Laatvliegers gedurende het hele jaar uitsluitend gebouwen.

Kraamkolonies worden vooral aangetroffen op (kerk)zolders, in spouwmuren of achter gevelbekleding, waarbij de dieren vaak weggekropen zijn tussen balken en in spleten. Een populatie Laatvliegers gebruikt veelal een netwerk van verblijven, waarbij relatief vaak van plaats wordt gewisseld. Voor zover bekend leven mannetjes vrijwel het gehele jaar solitair. Overwinterende dieren worden meestal in kleine groepjes aangetroffen, mogelijk in dezelfde gebouwen als waarin zich de zomerverblijven bevinden.

Laatvliegers foerageren na het uitvliegen eerst kort in sociale groepen nabij de kolonieplaats. Daarna zoeken ze afzonderlijk de open jachtgebieden op. Deze liggen veelal in kleinschalig agrarisch gebied dat rijk is aan vochtige graslanden. Hierbij kunnen relatief grote afstanden worden afgelegd.

5.4 Rosse vleermuis

In plangebied Bospolder werd de Rosse vleermuis slechts incidenteel waargenomen. De soort werd alleen langsvliegend gezien aan de zuidkant van het gebied zonder dat aanwijzingen werden verkregen dat de vleermuizen binding hadden met bomen of begroeiing in het plangebied.

Vanwege het beperkte gebruik en omdat geen waarnemingen werden gedaan die duiden op belangrijk binding van de soort aan het plangebied, is geen aparte verspreidingskaart opgenomen.

Algemeen

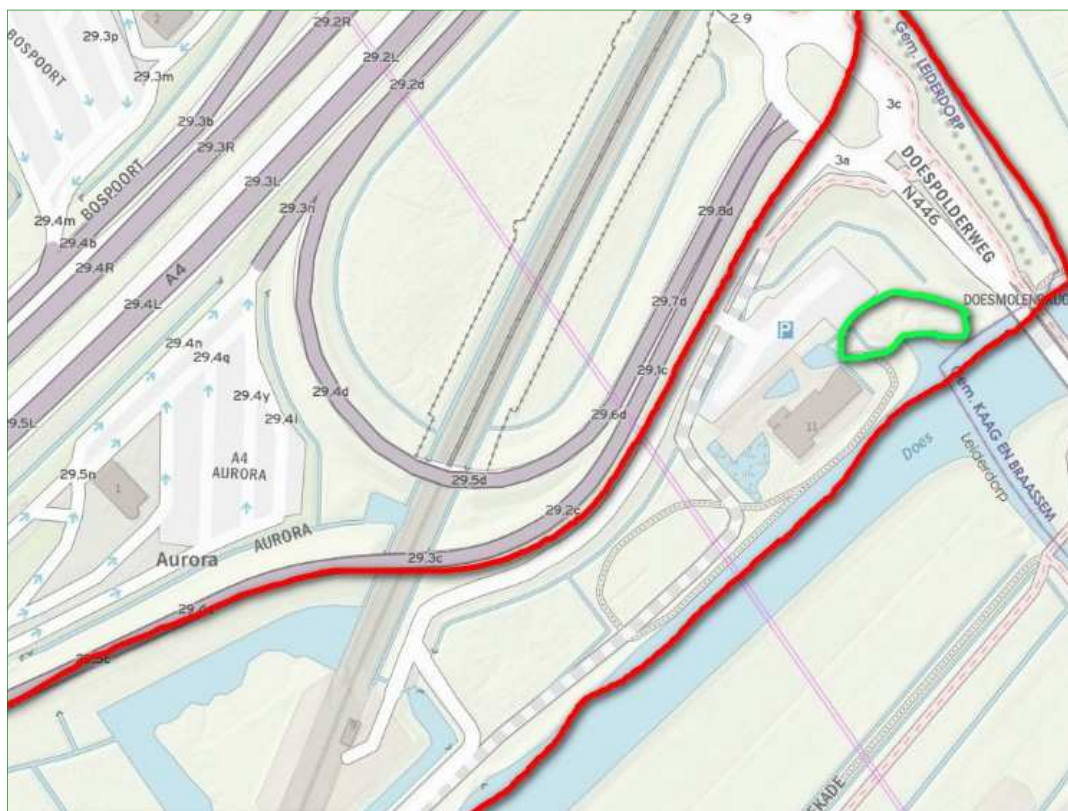
De Rosse vleermuis is een echte bosbewoner en komt in bosrijke delen en oudere parken van ons land algemeen voor. De kraamkolonies, die regelmatig bestaan uit meer dan honderd vrouwtjes, bevinden zich vaak verdeeld over een netwerk van meerdere boomholten van vooral Beuk of Zomereik. In de kraamperiode verhuizen de dieren regelmatig. De mannetjes verblijven in de zomerperiode verspreid in kleine groepen in boomholten. In de nazomer is de baltsperiode en hebben de mannetjes een territorium bij een boomholte. Hier worden dan met enkele vrouwtjes paargezelschappen gevormd. In het najaar worden ook wel alternatieve verblijfplaatsen zoals vleermuiskasten en hoogbouw gebruikt. Winterverblijven kunnen zich in dikke bomen bevinden, maar worden in ons land niet vaak aangetroffen. Rosse vleermuizen jagen bij voorkeur hoog boven open gebieden als bosranden, weiden, moerassen en meren. Jachtgebied en verblijfplaats kunnen relatief ver uit elkaar liggen (10 km).

Vliegroutes lijken nauwelijks gebonden aan landschapselementen en worden hoog, hoger dan tien meter, en snel vliegend overbrugd.

5.5 Overige waarnemingen

Tijdens de eerste inventarisatieronde werden roepende juveniele Ransuilen gehoord vanuit een klein bosje in het noordoostelijke deel van het plangebied. Het betrof meerdere exemplaren, niet precies duidelijk hoeveel.

Vanwege de vroege datum van de waarnemingen is het onwaarschijnlijk dat de dieren al lang uitgevlogen zijn en dat het zwervende dieren betreft. Waarschijnlijk is ter plaatse een oud nest aanwezig dat gebruikt is als nestplaats.

Locatie begroeiing waar de jonge Ransuilen zijn gehoord.

6 Kleine zoogdieren

Op de twee vanglocaties (zie kader en Bijlage 1) zijn van 13 oktober t/m 15 oktober 2019 in totaal 69 vangsten gedaan waaruit drie zoogdiersoorten zijn vastgesteld, namelijk: Veldmuis, Dwergmuis en Bosmuis. Waterspitsmuis is niet gevangen in het onderzoeksgebied. De resultaten zijn samengevat in Tabel 4.

Tabel 4.
Aantal gevangen kleine zoogdieren (individuen) in plangebied Bospolder in 2019.

Soort	Locatie	1	2	Totaal
Veldmuis			9	9
Dwergmuis		22	14	36
Bosmuis		24		24
	Totaal	46	23	69

Dwergmuizen bleken zeer dominant aanwezig in de Bospolder met maar liefst 36 vangsten. Daarnaast is het opvallend dat geen spitsmuizen werden aangetroffen in de vangsten zoals algemene soorten als Bosspitsmuis en Huisspitsmuis.

De Bospolder kan niet worden beschouwd als optimaal leefgebied voor de Waterspitsmuis. Het ontbreken van de soort kan worden verklaard door de afwezigheid geschikte moeras- en oeverzones. De overgangen van land naar water zijn kort door de (vrij) steile oevers van de relatief diep ontwaterde sloten. Juist het ontbreken van ondiepe waterzones is een beperkende factor in het voorkomen van de Waterspitsmuis, aangezien deze vooral van belang zijn als foerageergebied voor de Waterspitsmuis door zijn voorkeur voor voedsel wat bestaat uit waterdieren zoals o.a. vlokreeftjes en waterpissebedden.

Daarnaast speelt waterkwaliteit ook een belangrijke rol in de aanwezigheid van de soort. De Waterspitsmuis heeft behoefte aan redelijk schoon en niet te voedselrijk water, waarin zich een gevarieerde watervegetatie heeft ontwikkeld. Hierdoor is meer dekking en een goed prooiaanbod beschikbaar.

In het najaar bleken veel rietoevers langs taluds en sloten rond het weidegebied in de Bospolder gemaaid. Deze maaiwerkzaamheden op grote schaal waardoor vegetatiedekking langs oevers verdwijnt vormen een belangrijke beperkende factor in de aanwezigheid van Waterspitsmuis. Ook de jaarlijkse schoningswerkzaamheden in de sloten van het weidegebied hebben een negatieve invloed op de soort.

6.1 Veldmuis

De Veldmuis is een zeer algemene woelmuissoort in Nederland, die voor vele roofdieren en roofvogels belangrijk stapelvoedsel vormt. Zoals de naam al doet vermoeden is het een soort die zich het liefst

ophoudt in open cultuurlandschappen, zoals weilanden, akkerland, wegbermen en dijken. Hoge vegetaties en vochtige bodems worden vermeden. Deze habitatvoorkeur is duidelijk terug te zien door de aanwezigheid van de soort op Vallocatie 2, in het open weidegebied.

Slootkant in het open weidegebied van Bospolder waarin Vallocatie 2 is gesitueerd.

6.2 Dwergmuis

De Dwergmuis is het kleinste knaagdier van Europa. De vacht is lichtbruin tot geelachtig, aan de buikzijde meestal witachtig. De Dwergmuis heeft een opvallend lange en bewegelijke staart. Deze staart dient ter ondersteuning van zijn klimmende leefwijze.

De Dwergmuis prefereert vegetaties met hoge grassen, zoals rietland en graanakkers, maar men vindt hem ook wel in braamstruiken en houtwallen. De soort bleek in vrijwel het gehele onderzoeksgebied algemeen aanwezig, zelfs in het open weidegebied met redelijk lage vegetatie. De populatie Dwergmuizen in de Bospolder ten tijde van de inventarisatie is op een hoog niveau door de goede jongenproductie en -overleving tijdens de warme zomer van 2019. Tijdens andere inventarisaties werden dan ook enkele nesten gevonden. De nesten worden op ca. 1 meter hoog in de vegetatie gebouwd en zien eruit als een ronde bal van grassen.

Gedurende het voortplantingsseizoen leeft de Dwergmuis in de vegetatielaag en komt zelden aan de grond. In het najaar verlaten de dieren de vegetatielaag en over tot het leven op de bodem waarbij ze gebruik maken van holen en gangen van andere zoogdiersoorten. De

Dwergmuis komt nergens algemeen voor maar is geen bedreigde soort.

6.3 Bosmuis

De Bosmuis is een zeer opportunistische soort die in de meest uiteenlopende biotopen voorkomt. Als gevolg van deze brede biotoopkeuze heeft de Bosmuis een wijde verspreiding in Europa en komt hij algemeen voor. De habitatvoorkeur gaat uit naar opgaande begroeiing op een droge bodem en een ondergroei die voldoende dekking biedt. De dichte en ruige begroeiing rond Vallocatie 1 en het overgrote deel van de Bospolder is dan ook geschikt leefgebied voor de soort. Het weidegebied rond Vallocatie 2 voldoet echter niet aan de habitatvoorkeur wat een verklaring is voor het ontbreken van Bosmuizen op deze locatie.

De Bosmuis heeft zeer krachtig ontwikkelde achterpoten waardoor hij goed kan springen. In het wild kunnen Bosmuizen 1,5 jaar worden. Omdat de Bosmuis een belangrijk prooidier vormt voor veel roofdieren bestaat in het wild de gemiddelde levensverwachting uit drie maanden.

6.4 Overige waarnemingen

In het weidegebied van de Bospolder werden enkele malen hazen waargenomen.

Dwergmuis bleek dominant aanwezig in de vangsten.

7 Conclusie en aanbevelingen

7.1 Beschermde soorten Wnb

Tijdens de inventarisatie zijn beschermde soorten aangetroffen (zie Tabel 5).

Tabel 5.

Aangetroffen beschermde en bedreigde soorten in plangebied Bospolder in 2019.

Wnb = Wet natuurbescherming, (HRL = Habitatrichtlijn IV, AS = Andere Soorten, VRL = Vogelrichtlijn, JBS = vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten); **RL** = Rode lijst, met vermelding van categorie (GE = gevoelig, KW = kwetsbaar, BE = bedreigd, EB = ernstig bedreigd, VNW = in het wild verdwenen).

Nederlandse naam	Wnb	Vrijgesteld PZH	RL
Vogels			
Ransuil	VRL, JBS	nee	KW
Zoogdieren			
Haas	AS	ja	
Veldmuis	AS	ja	
Dwergmuis	AS	ja	
Bosmuis	AS	ja	
Vleermuizen			
Ruige dwergvleermuis	HRL	nee	
Gewone dwergvleermuis	HRL	nee	
Rosse vleermuis	HRL	nee	
Laatvlieger	HRL	nee	KW

- ♣ In het plangebied komen broedvogels met niet-jaarrond beschermde nesten voor. Voor deze broedvogels dienen werkzaamheden waarbij nesten vernield of verstoord kunnen worden, buiten het broedseizoen plaats te vinden. Een ontheffing is voor broedvogels met niet-jaarrond beschermde nesten dan niet nodig. Het broedseizoen loopt ruwweg van half maart tot half augustus.
- ♣ In het gebied zijn daarnaast broedvogels aangetroffen waarvan de verblijfplaatsen jaarrond zijn beschermd. Het betreft de Ransuil. Als (negatieve) effecten van de ingreep op de verblijfplaatsen van deze soorten worden verwacht, dient een ontheffing te worden aangevraagd. In de ontheffingsaanvraag dienen passende mitigerende en compenserende maatregelen te worden beschreven (zie Bijlage 3.2.3).
- ♣ Voor het mogelijk incidentele terreingebruik van het plangebied door overige waargenomen vogels met jaarrond beschermde nesten (Buizerd), wordt geen negatief effect verwacht van de ingreep omdat het plangebied slechts een klein deel uitmaakt van een veel groter leefgebied en in de naaste omgeving veel vergelijkbaar biotoop aanwezig is. De vogels kunnen derhalve gemakkelijk uitwijken.

- ♣ De slootjes zijn gevuld met helder water met veel submerse vegetatie. Het voorkomen van Platte schijfhoren in de sloten is op voorhand niet uitgesloten. Omdat negatieve effecten door de plannen niet uit te sluiten zijn, is onderzoek naar voortplantings- en verblijfplaatsen van deze soorten noodzakelijk. Wordt tijdens de veldinventarisatie volgens landelijk geldende richtlijnen, protocollen, soortstandaarden en/of kennisdocumenten deze soort aangetroffen, dan dient een ontheffingsaanvraag te worden ingediend, waarin passende mitigerende en compenserende maatregelen worden beschreven.
- ♣ In het onderzoeksgebied zijn beschermde soorten planten, vissen, amfibieën, vogels en (kleine) zoogdieren vastgesteld.
- ♣ De aangetroffen soorten grondgebonden zoogdieren (Haas, Veldmuis, Dwergmuis en Bosmuis), vissen en amfibieën behoren tot de beschermde soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt. Voor deze soorten gelden geen verbodsbepalingen als werkzaamheden worden verricht in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Een ontheffing is voor deze soorten niet nodig.
- ♣ In het plangebied zijn vliegroutes en foerageergebieden aangetroffen van vleermuizen. Het gaat om Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis. Als ingrijpende werkzaamheden worden verricht waarbij foerageeromstandigheden of foerageergebied sterk wijzigen of vliegroutes (zuidelijk gelegen water) niet meer bruikbaar zijn (bijvoorbeeld door lichtuitstraling), is ontheffing nodig. In de ontheffingsaanvraag dienen passende mitigerende en compenserende maatregelen te worden beschreven (zie Bijlage 3.2.3).

7.2 Zorgplicht

Voor alle in het wild levende soorten en hun leefomgeving geldt de zorgplicht (zie Bijlage 3.1.1) Teneinde de zorgplicht na te leven kan men voorafgaand aan de werkzaamheden de volgende praktische richtlijnen hanteren:

- ♣ Alle aanwezige bebouwing, vegetatie of bodemmateriaal (takken, stronken) kan gefaseerd verwijderd worden. Dit geeft bodembewonende dieren de kans om in de nabijgelegen omgeving een ander leefgebied te benutten;
- ♣ Om schade aan vissen en amfibieën te beperken moeten de werkzaamheden aan wateren en oevers zoveel mogelijk worden uitgevoerd in de periode augustus tot en met oktober in verband met de perioden van voortplanting en overwintering.
- ♣ Uit de te dempen wateren kunnen amfibieën (alle stadia) of vissen verdreven worden door van 'dicht' naar 'open' te werken en geen dieren in te sluiten. Als dit niet mogelijk is kunnen de dieren weggevangen worden door de wateren af te dammen en het

waterniveau te verlagen. Deze dieren kunnen vervolgens worden overgebracht naar een geschikt water in de nabije omgeving.

8

Aanbevolen en geraadpleegde literatuur

- BIJ12, 2017. [Kennisdocumenten op www.bij12.nl]
- NÖLLERT, A. & C. NÖLLERT, 2001. *Amfibieëngids van Europa*. TIRION Uitgevers bv, Baarn.
- BROEKHUIZEN, S., K. SPOELSTRA, J.B.M. THISSEN, K.J. KANTERS & J.C. BUYS (RED.), 2016. *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.
- TWISK, P., A. VAN DIEPENBEEK & J.P. BEKKER, 2009. *Veldgids Europese zoogdieren*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- ZOOGDIERVERENIGING VZZ, 2007. *Basisrapport voor de Rode Lijst Zoogdieren volgens Nederlandse en IUCN-criteria*. VZZ rapport 2006.027. Tweede herziene druk. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.
- PROVINCIE ZUID-HOLLAND, 2004. *Beschermde planten en dieren in Zuid-Holland. De verspreiding van de Europese Habitatrichtlijnsoorten in kaart*. Den Haag.
- BERGERS, P.J.M., 1997a. *Kleine zoogdieren inventariseren: het kan efficiënter*. Zoogdier 8(3): 3-7.
- BERGERS, P.J.M., 1997b. *Kleine zoogdieren inventariseren: Betrouwbaarheid en ruimtelijke dynamiek*. Zoogdier 8(4): 15-19.
- BERGERS, P.J.M., M. LA HAYE, 1999. *Kleine zoogdieren betrouwbaarder inventariseren*. De Levende Natuur 101(2): 52-58.
- KAPTEYN, K., 1999. *Handleiding veldwerk inventarisatie zoogdieren. Voor onderzoek m.b.v. inloopvallen*. Provincie Noord-Holland & Noord-Hollandse Zoogdierstudiegroep, Haarlem.
- BRIGGS, B. & D. KING, 1998. *The Bat Detective. A fieldguide for bat detection*. Stag Electronics, West Sussex.
- FOKKENS, J.R., 2019. *Memo Bospolder te Leiderdorp*. Van der Goes en Groot, ecologisch onderzoeks- en adviesbureau, 2019.
- GRIMMBERGER, E., 2001. *Gids van de Vleermuizen van Europa*. Tirion, Baarn.
- KAPTEYN, K., 1995. *Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding*. Provincie Noord-Holland, Noordhollandse Zoogdierstudiegroep, Het Noordhollands Landschap, Haarlem.
- LIMPENS, H., K. MOSTERT & W. BONGERS (RED.), 1997. *Atlas van de Nederlandse vleermuizen: onderzoek naar verspreiding en ecologie*. Utrecht.
- VLEERMUISVAKBERAAD NETWERK GROENE BUREAUS, ZOOGDIERVERENIGING, 2017. *Vleermuisprotocol 2017*, maart 2017.

www.netwerkgroenebureaus.nl en
www.zoogdiervereniging.nl.

9 Bijlagen

Bijlage 1	Vanglocaties vallenonderzoek
Bijlage 2	Verspreidingskaarten vleermuizen
Bijlage 3	Huidige natuurwetgeving

Bijlage 1 Vanglocaties vallenonderzoek

Bijlage 2 Verspreidingskaarten vleermuizen

Ruige dwergvleermuis

Leiderdorp Bospolder

Verspreidingskaart 2019

- Ronde 1
- Ronde 2
- Ronde 3
- Ronde 4
- Ronde 5

	Baltsplek			1
	Baltsverblijf			2-4
	Zomerverblijf			
	Kraamverblijf			
	vliegroute			
	foerageergebied			

Bijlage 3 Huidige natuurwetgeving

Bijlage 3.1 Wet natuurbescherming (Wnb)

De Wet natuurbescherming (Wnb) is het nationale wettelijke kader waarin de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet zijn samengevoegd.

In de Wnb is zowel de soortbescherming van wilde flora en fauna geregeld als de gebiedsbescherming die veelal voortkomt uit bepalingen van de Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn.

De provincies zijn, op enkele uitzonderingen na, het bevoegd gezag van de wet. De provincies organiseren de ontheffingsverlening en handhaving.

Bijlage 3.1.1 Zorgplicht

Een belangrijke bepaling van de Wnb is de zorgplicht die stelt dat “een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.”

Bijlage 3.2 Soortbescherming

Bijlage 3.2.1 Categorieën

Onder de Wnb wordt een aantal soorten planten en dieren beschermd. Er zijn vier categorieën met beschermde soorten. Twee categorieën bevatten de soorten die respectievelijk zijn beschermd onder de Europese Habitatrichtlijn en soorten genoemd in de Europese Vogelrichtlijn.

Naast deze Europees beschermde soorten heeft de wetgever nog een extra categorie soorten toegevoegd, de ‘andere soorten’.

Per provincie is conform artikel 3.11 nog een vierde categorie opgesteld, die van de ‘vrijgestelde soorten’. Alleen soorten uit de derde categorie kunnen worden vrijgesteld. Voor deze soorten geldt een vrijstelling van ontheffingsplicht bij het overtreden van de verbodsbepalingen (zie Bijlage 3.2.2) bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig beheer. De lijst van vrijgestelde soorten kan per provincie variëren en is te vinden in Tabel 6.

Daarnaast zijn Bosmuis, Veldmuis en Huisspitsmuis in of op gebouwen of daarbij behorende erven in alle gevallen vrijgesteld van de genoemde verboden in artikel 3.10.

Tabel 6.

Vrijgestelde soorten per provincie.

Rood=niet vrijgesteld.

Zoogdieren	DR	FL	FR	GL	GR	L	NB	NH	OV	UT	ZL	ZH
Aardmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bosmuis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bunzing	+	+	+	+	+	+			+	+	+	+
Dwergmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Dwergspitsmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Eekhoorn						+						
Egel	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+
Gewone bosspitsmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Haas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hermelijn	+	+	+	+	+	+			+	+	+	+
Huisspitsmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Konijn	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ondergrondse woelmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ree	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Rosse woelmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Steenmarter						+						
Tweekleurige bosspitsmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Veldmuis	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vos	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Wezel	+	+	+	+	+	+			+	+	+	+
Wild zwijn							+					
Woelrat	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Amfibieën en reptielen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bastaardkikker	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bruine kikker	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Gewone pad	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hazelworm						+						
Kleine watersalamander	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Levendbarende hagedis						+						
Meerkikker	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Bijlage 3.2.2 Verbodsbepalingen

De Wnb bepaalt conform artikel 3.1, 3.5 & 3.10 dat de volgende zaken verboden zijn:

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende dieren voorkomend in de Habitatrichtlijn, vogels genoemd in de Vogelrichtlijn en aangewezen 'andere soorten' opzettelijk te doden of te vangen¹
2. Het is verboden dieren voorkomend in de Habitatrichtlijn opzettelijk te verstoren.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van hierboven genoemde soorten te vernielen of te beschadigen of nesten of eieren van vogels weg te nemen.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste punt opzettelijk te verstoren als deze verstoring van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.
5. Het is verboden planten van soorten genoemd in de Habitatrichtlijn (bijlage IV, Bijlage 1 Verdrag van Bern) of als 'andere soorten' (Bijlage B bij de wet) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Bijlage 3.2.3 Ontheffingsmogelijkheid

Ruimtelijke ontwikkeling en (her)inrichting zoals het slopen, renoveren of bouwen van woningen, het dempen van wateren of het aanleggen bedrijventerreinen, kan beschadiging of vernieling tot gevolg hebben van de voortplantings- en rustplaatsen van de in het gebied voorkomende (beschermde) soorten. Dit hangt af van de fysieke uitvoering daarvan en de periode waarin het project plaatsvindt. In bepaalde gevallen moet dan ontheffing voor de Wnb verkregen worden.

Als er beschermde soorten (zie Bijlage 3.2.1) voorkomen die niet zijn vrijgesteld én verbodsbepalingen (zie Bijlage 3.2.2) worden overtreden, dan is ontheffing vereist of moet, indien mogelijk, conform art. 3.31 gewerkt worden met een door het Ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode.

De vraag of de ontheffing kan worden verleend zal worden beoordeeld door het bevoegde gezag (veelal de provincie waarin het plangebied is gelegen). Belangrijk daarbij is de vraag in hoeverre schade optreedt, of de gunstige staat van instandhouding van de

¹Het betreft soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, soorten genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn in hun natuurlijke verspreidingsgebied. Alsmede andere soorten, genoemd in bijlage, onderdeel A, bij de wet.

betrokken soort(en) in gevaar komt en of er bevredigende alternatieven voorhanden zijn voor de ingreep of de locatie daarvan.

Bijlage 3.2.4 Wettelijk belang

Per categorie is het bij het al dan niet verkrijgen van een ontheffing belangrijk wat het belang is van het uit te voeren plan en de te verkrijgen ontheffing. Als schade niet te voorkomen is, dient één van de onderstaande wettelijke belangen van toepassing te zijn:

Soorten van de Vogelrichtlijn

Ontheffing is nodig:

- ♣ in het belang van de volksgezondheid of openbare veiligheid.
- ♣ in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer.
- ♣ ter bescherming van flora en fauna.

Soorten van de Habitatrichtlijn

Ontheffing is nodig:

- ♣ ter bescherming van flora en fauna.
- ♣ in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Andere soorten

Ontheffing is nodig:

- ♣ ter bescherming van flora en fauna.
- ♣ in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.
- ♣ in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting van gebieden en het toekomstig gebruik daarvan.
- ♣ ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen.

Bijlage 3.2.5 Broedvogels

Voor broedvogels wordt in principe geen ontheffing verleend. Als men verstorende activiteiten buiten het broedseizoen laat plaatsvinden worden de vogels geacht te kunnen uitwijken, treedt geen schade op en is geen ontheffing noodzakelijk.

Er is een uitzondering, vogelnesten die buiten het broedseizoen in gebruik zijn vallen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' en zijn daarom jaarrond beschermd. Er zijn vier verschillende categorieën 'jaarrond beschermde broedvogels', categorie A t/m D, zie kader volgende pagina.

Kader: Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten en bijbehorende categorie.

Soort	Categorie	Toelichting codes
Boomvalk	D	Vogelsoorten waarvan de nesten in
Buizerd	D	principe jaarrond zijn beschermd met
Gierzwaluw	B	beschermingscategorie:
Grote gele kwikstaart	C	A = soorten die ook buiten het
Havik	D	broedseizoen het nest gebruiken als vaste
Huismus	B	rust- of verblijfplaats,
Kerkuil	C	B = koloniebroeders die elk broedseizoen
Oehoe	C	op dezelfde plaats broeden en die daarin
Ooievaar	C	zeer honkvast zijn of afhankelijk van
Ransuil	D	bebouwing of biotoop,
Roek	B	C = soorten die elk jaar op dezelfde plaats
Slechtvalk	C	broeden en die daarin zeer honkvast zijn of
Sperwer	D	afhankelijk van bebouwing,
Steenuil	A	D = soorten die niet of nauwelijks zelf in
Wespendief	D	staat zijn een nest te maken.
Zwarte wouw	D	

De lijst met vogelsoorten waarvan de nesten gedurende het hele jaar zijn beschermd is in 2009 aangepast (zie kader). **Let wel!** Bij de bescherming van een jaarrond beschermd nest of verblijf wordt zowel de verblijfplaats als de (directe) omgeving die nodig is voor het succesvol functioneren daarvan, betrokken!

Voor jaarrond beschermde soorten kan, meestal alleen buiten het broedseizoen, wél ontheffing worden aangevraagd. Een 'omgevings-check' is dan vereist. Een deskundige moet in dat geval vaststellen of de desbetreffende soort zelfstandig een vervangend nest kan vinden in de omgeving, of dat met verzachtende en/of compenserende maatregelen de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rustplaats gegarandeerd kan worden. Om zeker te zijn dat geplande of genomen maatregelen hiertoe voldoende zijn, moeten deze middels een ontheffingsaanvraag worden voorgelegd aan de provincie. Als geen schade optreedt en de gunstig staat van instandhouding niet in gevaar komt, zal de aanvraag (positief) worden afgewezen. Het is uiteraard essentieel dat de (aan de provincie) voorgestelde maatregelen ook daadwerkelijk worden genomen.

Categorie E-soorten

Er is nog een categorie met 'bijzondere' vogelsoorten (Categorie E) Deze soorten keren (zoals ook jaarrond beschermde soorten) weliswaar vaak terug naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar beschikken over voldoende flexibiliteit om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Van deze soorten zijn de verblijfplaatsen alleen dan beschermd als 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen'.

Bijlage 3.2.6 Gedragcodes

Indien men in het bezit is van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode hoeft bij werkzaamheden in het kader van

natuurbeheer, van bestendig beheer of onderhoud, van bestendig gebruik en van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting voor Vogelsoorten (artikel 3.1), Habitatrichtlijnsoorten (artikel 3.5) en andere soorten (artikel 3.10) geen ontheffing te worden aangevraagd, mits aantoonbaar wordt gewerkt met deze gedragscode (artikel 3.31). De bewijslast dat correct is en wordt gehandeld volgens de gevolgde gedragscode ligt bij de initiatiefnemer.

Het is ook mogelijk te werken conform een dergelijke goedgekeurde gedragscode zonder deze zelf te hebben opgesteld. Te beïnvloeden soorten dienen dan wel in de gebruikte gedragscode te worden behandeld en er moet een belang zijn voor het project vergelijkbaar met genoemde belangen uit de VRL, HRL of de 'andere soorten'.

Bijlage 3.3 Gebiedsbescherming

De Wnb regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden. In de Wnb (art. 1.12) wordt ook verordend dat (provinciaal) gebieden aangewezen worden binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Tevens wordt aangegeven dat provincies mogelijkheden hebben ook andere belangrijke gebieden aan te wijzen vanwege hun landschapelijke- of natuurwaarden.

Bijlage 3.3.1 Natura 2000

Nederland en andere EU-landen hebben in overleg met de Europese Commissie speciale beschermingszones aangewezen, de zogenaamde Natura 2000-gebieden. Een overzicht van Natura 2000-gebieden is te vinden op:

<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=0>

Habitattoets

Wanneer plannen bestaan een project in of rond een Natura 2000-gebied uit te voeren, neemt de initiatiefnemer contact op met het bevoegde gezag. In principe is dit Gedeputeerde Staten van de Provincie waarin een gebied (grotendeels) ligt.

Indien negatieve effecten van een project niet kunnen worden uitgesloten, dient een toetsing te worden uitgevoerd. Als uit deze toetsing (ook wel 'Habitattoets' genoemd) blijkt dat een plan (mogelijk) significante negatieve gevolgen heeft, vindt de vergunningaanvraag plaats via een 'passende beoordeling'. Daarbij moeten ook cumulatieve effecten zijn meegenomen.

Alleen als uit de passende beoordeling met zekerheid blijkt dat geen significante gevolgen zullen optreden, of als het gaat om activiteiten met een groot openbaar belang en waarvoor geen alternatieven zijn, wordt vergunning verleend.

Als uit de 'Habitattoets' blijkt dat een activiteit negatieve gevolgen kan hebben die niet significant zijn, vindt de vergunningaanvraag plaats via een verslechterings- en verstoringstoets. Bij deze toets wordt via een uitgebreide effectbeoordeling nagegaan of activiteiten een kans met zich meebrengen op verslechtering van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten. Het bevoegd gezag geeft een vergunning af als de verslechtering of verstoring in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen aanvaardbaar is.

Externe werking

Belangrijk bij de bepalingen rond Natura 2000- gebieden is de 'externe werking'. Dit betekent dat ook projecten buiten het Natura 2000- netwerk met mogelijk negatieve gevolgen binnen het netwerk, getoetst moeten worden aan doelen van betrokken gebied of gebieden. Een bijzondere vorm van externe werking is de (extra) uitstoot van stikstof door een project die kan neerslaan binnen Natura 2000-gebieden en daar voor schade kan zorgen. Om de mate van stikstofvervuiling te volgen en te reguleren is op 1 juli 2015 de zogenaamde 'Programmatistische Aanpak Stikstof' (PAS) in werking getreden. Boven bepaalde 'drempelwaardes' kan een project vanwege neergeslagen stikstof meldings- of vergunning plichtig zijn.

Bijlage 3.4 Overige gebiedsbescherming

Bijlage 3.4.1 Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Ingrepen in gebieden die horen bij het Natuurnetwerk Nederland (voorheen Ecologische hoofdstructuur, EHS) worden in principe niet toegestaan, tenzij bijvoorbeeld uitgesloten is dat de ingreep een negatief effect heeft op het netwerk of de ingreep een groot maatschappelijk belang dient. Getoetst wordt of een ingreep van invloed is op 'wezenlijke kenmerken en waarden', het NNN kent geen toetsing op 'externe werking'. Als een ingreep wordt toegestaan, moeten eventuele nadelige gevolgen zoveel mogelijk worden voorkomen en de resterende schade moet worden gecompenseerd. Uitgangspunt bij het toestaan van ingrepen is dat netto sprake moet zijn van een versterking van het netwerk.

Bijlage 3.4.2 Overige natuurwetgeving

Naast de behandelde wetgeving zijn soms andere gebied beschermende bepalingen van kracht. Dit kunnen regionale of provinciale plannen of visies zijn die gebieden of soorten (extra) beschermen. Een voorbeeld hiervan zijn de 'weidevogelleefgebieden' van de Provincie Noord-Holland. Per plangebied zal op maat moeten worden nagegaan of dergelijke bepalingen aan de orde zijn.

Figuur 3.
Stappenplan
procedure
ecologisch
onderzoek en
ontheffing

Bijlage 3.5 Procedure

Als bij aanvang van een project niet uitgesloten is dat beschermde soorten voorkomen of negatieve effecten op beschermde gebieden kunnen optreden, is een ecologische *quickscan* nodig en dient het stroomschema uit Figuur 3 te worden gevolgd.

Als op grond van deze *quickscan* de aanwezigheid van dergelijke soorten of gevolgen niet zijn uit te sluiten én wordt gezien dat negatieve effecten kunnen optreden, is vervolgonderzoek noodzakelijk.

Tijdens het vervolgonderzoek wordt het plangebied geïnventariseerd op de mogelijk aanwezige beschermde soorten. Indien aangetroffen worden de gebruiksfuncties van deze soorten in beeld gebracht. Vervolgens wordt opnieuw onderzocht of negatieve gevolgen mogelijk zijn door uitvoering van de plannen.

Bijlage 3.5.1 Ontheffingsaanvraag Wnb

Als stap 4a uit het stroomschema negatief is omdat een project of plan locatie gebonden is en er geen alternatieven zijn, is een ontheffingsaanvraag waarschijnlijk aan de orde. Een dergelijke aanvraag dient onder andere vergezeld te gaan van:

- ♣ Een projectplan waarin onder meer de locatie, de werkwijze, de te verwachten schade, de te nemen maatregelen, de alternatievenstudie en het wettelijk belang gedetailleerd worden beschreven.
- ♣ Een actuele en volledige inventarisatie naar het voorkomen van beschermde dier- en plantensoorten in het plangebied (ongeveer 3-5 jaar geldig).

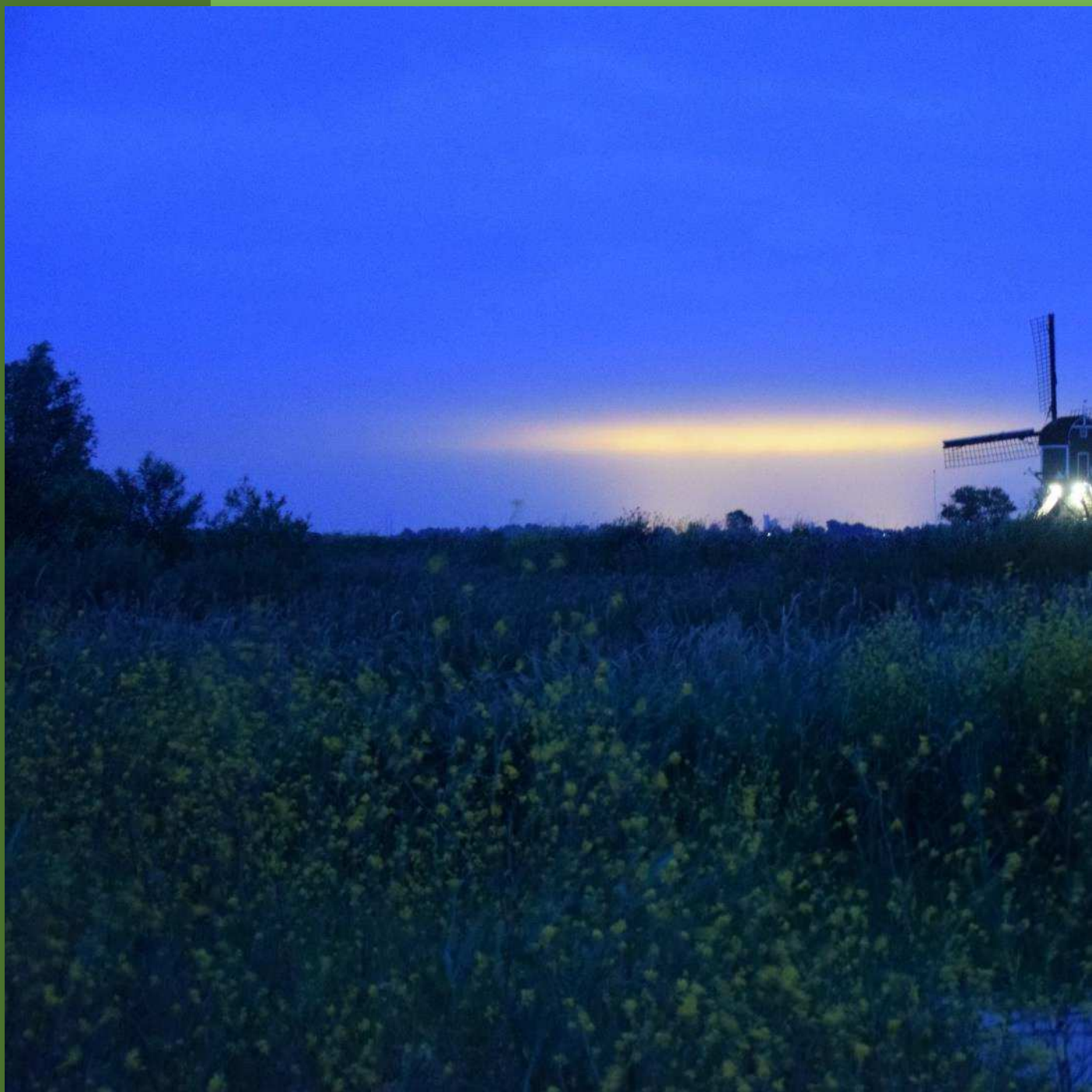
De aanvraag kan voorafgaand aan het aanvragen van een omgevingsvergunning plaatsvinden. De aanvraag wordt gedaan bij de provincie waarin het plangebied is gelegen.

Het is ook mogelijk 'aan te haken' bij het aanvragen van een omgevingsvergunning in het kader van de 'Wet algemene bepalingen omgevingsrecht' (Wabo).

Men dient op het digitale aanvraagformulier van het omgevingsloket (OLO) dan aan te geven dat 'Handelingen worden verricht met gevolgen voor beschermde dieren en planten'. Ook hierbij dient een projectplan en inventarisatie bijgevoegd te worden.

De gemeente waarbij de aanvraag is ingediend stuurt de informatie omtrent beschermde flora en fauna naar de provincie die een 'Verklaring van geen bedenkingen' (VVGB) afgeeft als onderdeel van de omgevingsvergunning.

De provincie handhaaft bepalingen uit eventuele ontheffingen en vergunningen en de eventuele werking van de Wnb bij projecten waar geen ontheffing is aangevraagd. Ook het volgen van gedragscodes wordt gehandhaafd door de provincie. Mogelijke sancties zijn geldelijke boetes of het stilleggen van werkzaamheden.

Van der Goes en Groot
ecologisch onderzoeks- en adviesbureau

Hazenkoog 35A
1822 BS Alkmaar

Bovendijk 35-G
2295 RV Kwintsheul

www.vandergoesengroot.nl